

EFFEKTER AF BÆVERDÆMNINGER PÅ BESTANDEN AF LAKS OG ØRRED I 2 TILLØB TIL STORÅ - AUGUST 2021

HOLSTEBRO KOMMUNE

Mads Nedergaard
Jakob Larsen
Michael Deacon

Holstebro Kommune
Holstebro Kommune

Forsidebillede: Delvis reguleret primær bæverdæmning i Gryde Å (Foto: Jakob Larsen, 2020)

Tak til Holstebro og Omegns Fiskeriforening for lån af klubhus og til Gunnar, Jesper og Torben for hjælp ved el-fiskeriet.

1. Indledning

Miljøministeriet udsatte i 1999 18 bævere i Flynder Å systemet i Klosterheden. Siden har bæverne bl.a. bredt sig mod syd og der er nu en større bestand i Storåsystemet. Med denne undersøgelse er det formålet at påvise effekten af bæverdæmninger på gydesuccesen hos den selvreproducerende bestand af laks og ørred på øvre strækninger af Idom Å og Gryde Å.

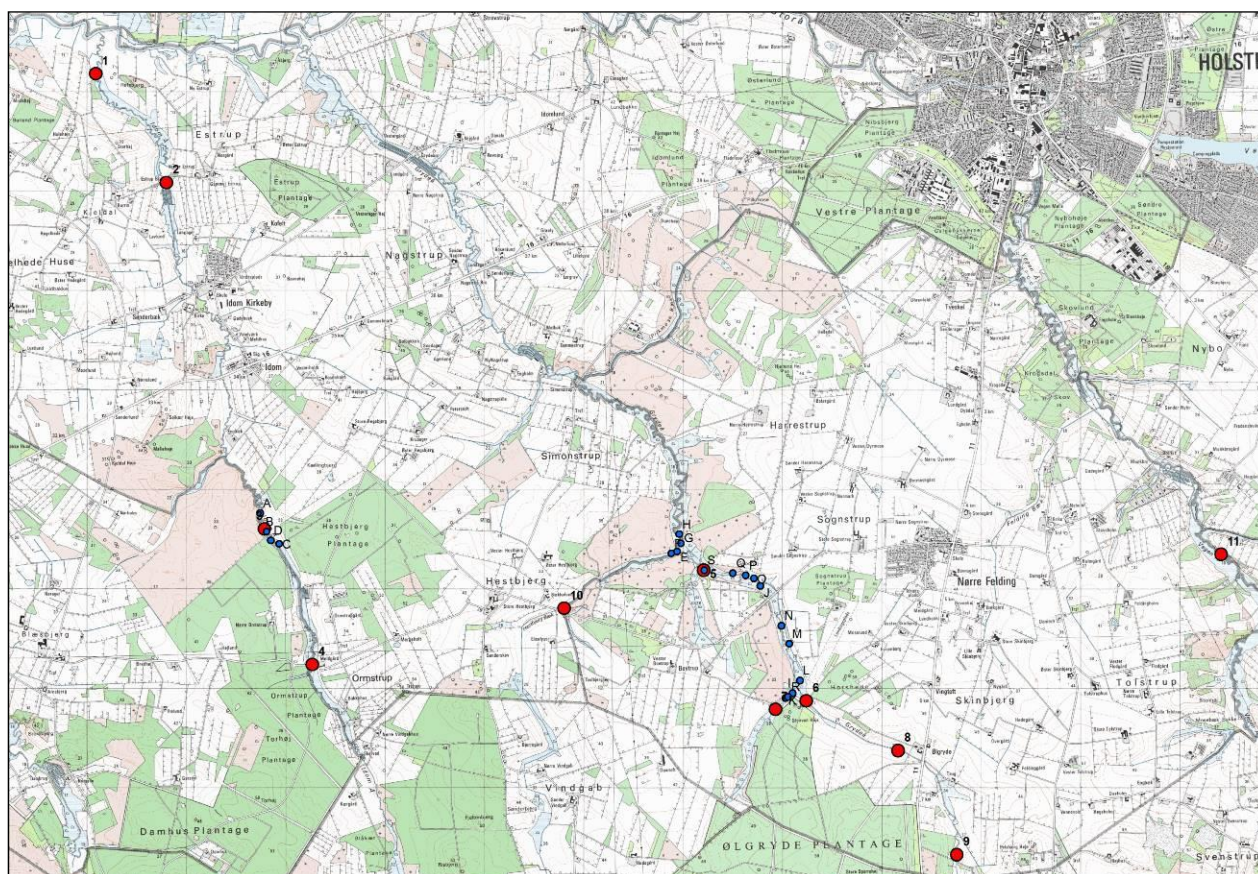
Kan der påvises eventuelt ændringer i ørred- og laksebestande før/efter at bæverne har bygget dæmninger?

I perioden 6-7 aug. 2021 blev der el-fisket i flere tilløb til Storå. Den såkaldte udtyndingsmetode blev benyttet, hvorved en given strækning befiskes mindst 2 gange, og hvor de fangede fisk ikke genudsættes, før fiskeriet er helt afsluttet.

Fiskeundersøgelsen har til formål at vise hvilke fiskearter, der er på strækningen og beregne en tæthed af yngel og ældre ørreder og laks.

Der er siden 2014 ikke udsat ørredyngel og siden 2017 heller ikke udsat lakseyngel i Storåsystemet, der er således tale om et vandløbssystem, som udelukkende har naturligt gydende ørred- og laksebestande.

Alle data fra el-befiskningerne gennemført af Holstebro kommune i 2021 er indtastet i Vanda-databasen (Miljøportalen). I rapporten er der også inddraget undersøgelser foretaget af Miljøstyrelsen fra de tre vandløbsoplande: Idom Å, Gryde Å og Vegen Å

Befiskede vandløbsstationer (rød) Idom Å (1-4), Gryde Å (5-10), Vegen Å (11) og bæverdæmninger (blå) i Idom Å (A-D, se tabel 1) og Gryde Å (E-S, se tabel 2).

Primære bæverdæmninger i Idom Å og Gryde Å

I gydeperioden for laks og ørred var der primære bæverdæmninger, som kunne betragtes som totalspærringer grundet deres størrelse både målt i højde og bredde. Holstebro Kommune fik i forbindelse med ny Forvaltningsplan for bæver overdraget opgaven med at udføre regulering af dæmninger af hensyn til anden fauna og beskyttede naturtyper (Miljøstyrelsen, november 2020). Miljøstyrelsen har den 4. januar 2021 vejledt kommunerne om hvor meget højden af primærdæmninger kan sænkes, som hjælp for vandrefiskenes passage. Primærdæmninger kan reguleres til et niveau, hvor de opstrøms liggende bæverbos indgange ikke fritlægges - sekundære dæmninger kan fjernes helt. De primære dæmnings placeringer fremgår af **kort 1** og **kort 2** i rapporten.

Grundet dæmningernes størrelse og især bundbredde kombineret med bævernes effektive genetablering af dæmningsstrukturer blev det, i forbindelse med kommunens vandløbstilsyn og forsøg på at sikre passage for vandrefisk vurderet, at dette i praksis ikke lykkedes i perioden 2020-2021.

I Idom Å betød bæverboets placering, ca. 100 meter opstrøms for dæmningen at det var begrænset hvor meget det var muligt at sænke dæmningshøjden uden at fritlægge boets indgange.

Disse iagttagelser sammenholdt med besigtigelser langs vandløbene, som blev foretaget i januar 2021 gjorde, at kommunen vurderede, at der var meget få eller ingen gydninger opstrøms de primære dæmninger. Konsekvensen har været at cirka 50% af de potentielle strækninger med gydebanks i Idom Å ikke var til rådighed for ørred og laks, mens det var ca. 30-40 % af strækningerne med gydepotentiale som ikke var til rådighed i Gryde Å.

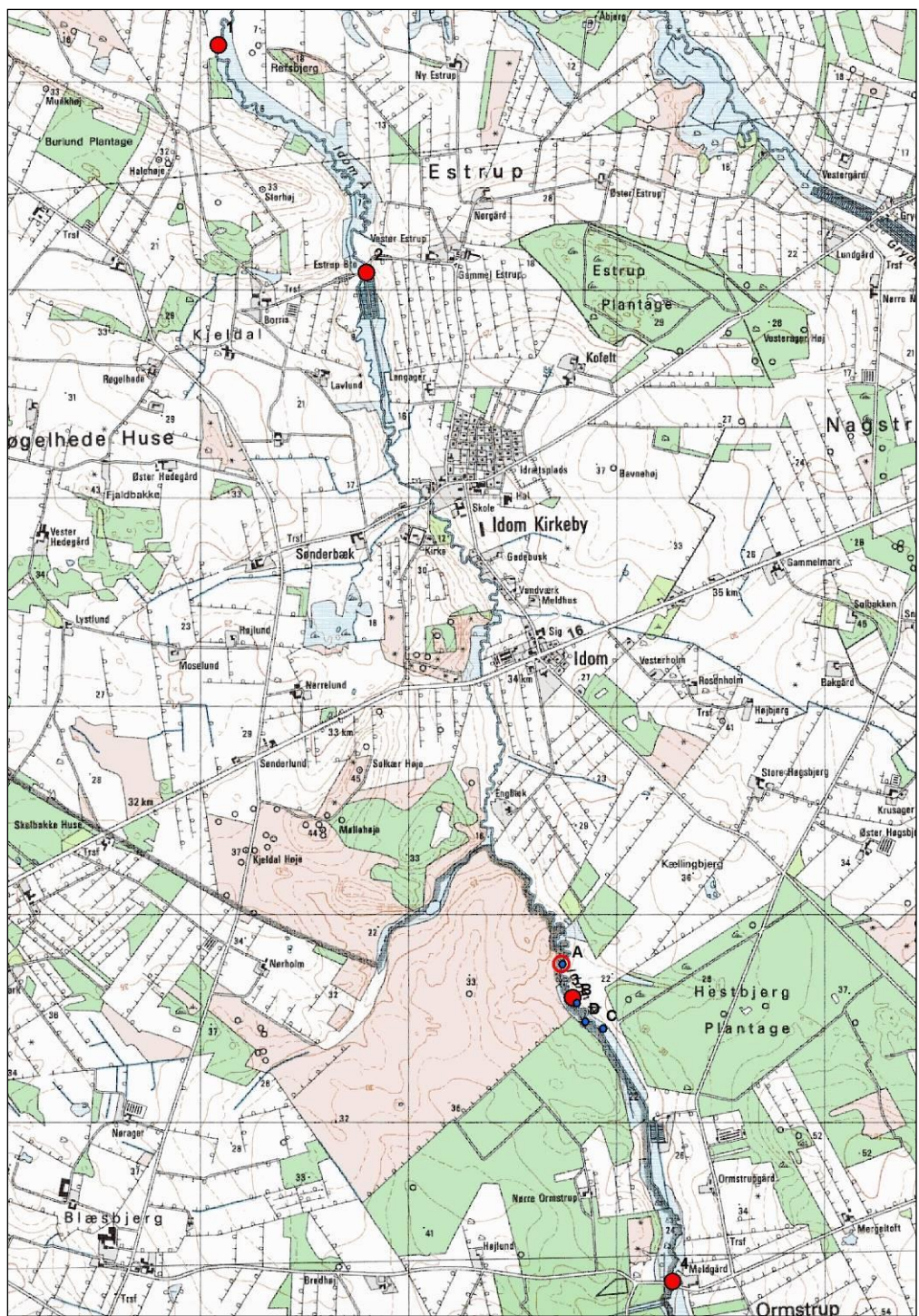
2. Fiskeundersøgelse i Idom Å

Idom Å udspringer i Herning Kommune, løber mod nord-nordvest op gennem Holstebro Kommune og munder ud i Storå.

Fiskebestanden blev undersøgt på 4 vandløbsstrækninger d. 6. august 2021 (se kort 1). Vejret var stille, med solskin. Vandet var klart og vandstanden normal, men visse steder høj pga. stuvning fra grøde.

Restaureringer

Indtil foråret 2016 har der været traditionel dambrugsdrift ved Borrisvej (st. 2) med opstemning i form af stemmeværk og her et lille omløbsstryg, der ikke altid var vandførende. Der har været ringe forekomst af laks opstrøms dambrugets stemmeværk (Iversen, K., 2014). I efteråret 2016 blev spærringen fjernet af Holstebro kommune gennem et vandplansprojekt og vandløbet blev restaureret, så der nu var fri passage for bl.a. laks og ørred langt ind i Herning kommune (Iversen, K. 2018). Allerede i efteråret 2016 var der laksegydning ved det tidligere dambrugsområde og opstrøms herfor.

Kort 1, befiskede stationer (rød) og placering af bæverdæmninger (blå, rød ring primærdæmning, **se tabel 1**) i Idom Å.

Undersøgellesstationer beliggende nedstrøms den primære bæverdæmning i Idom Å

St.22000811 (1) 780 meter fra udløbet i Storå: Her nedstrøms DTU's PIT mærke station blev der el-fisket på en 50 m lang strækning. Vandet var klart og strømmen varierede fra jævn til god. Bundforhold: blød og sandet. Vandplanter dækkede 50 % af vandløbet. Af vandplanter var der vandranunkel, vandpest, smalbladet mærke og pindsvineknop sp. Langs kanterne fandtes manna sødgræs og rørgræs.

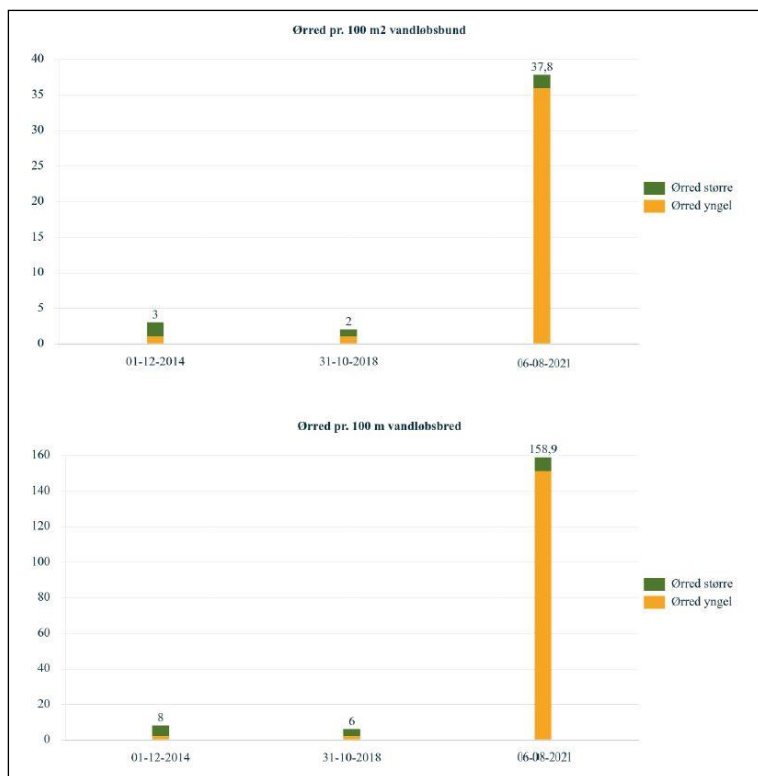
El-befiskningen viste 2 små havørreder og 1 etårs laks. Af andre fiskearter blev der registreret 2 strømskaller.

Dato	LAKS pr.100m ² /100 m. bred		LAKS KLIPPET (udsætningsfisk)	ØRRED pr.100m ² /100 m. bred	
	0+	≥ 1+		0+	≥ 1+
06.08.2021	0/0	1 stk.	0	0/0	2 stk.
31.10.2018	10/34	3 stk.	0	6/21	3 stk.
01.12.2014	1/2	3/8	0	0/0	4 stk.

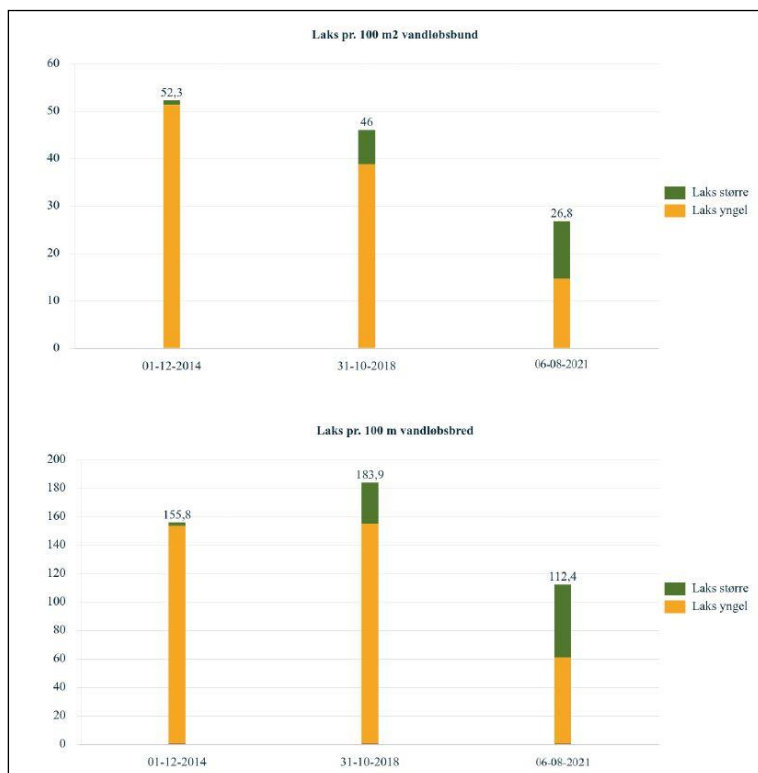

St.22001473 (2): Her ved det i 2016 nedlagte Idom Dambrug blev der el-fisket på en 50 m lang strækning. Vandet var klart og strømmen varierede fra jævn til god. Bundforhold: blød, sandet, gruset og stenet. Sandet dækkede 60 % af strækningen. Vandplanter dækkede 75 % af vandløbet. Af vandplanter var der vandranunkel sp., pindsvineknop sp., sideskærm (Smalbladet Mærke), manna sødgræs, vandstjerne sp. og grønne tråd alger.

El-befiskningen viste at der var ørreder og laks. Af andre fiskearter blev der fanget elritse, 1 gedde og 3 pigget hundestejle.

Figur 1.1 Den beregnede ørredbestand på St.22001473 – udvikling i perioden 2014 – 2021.

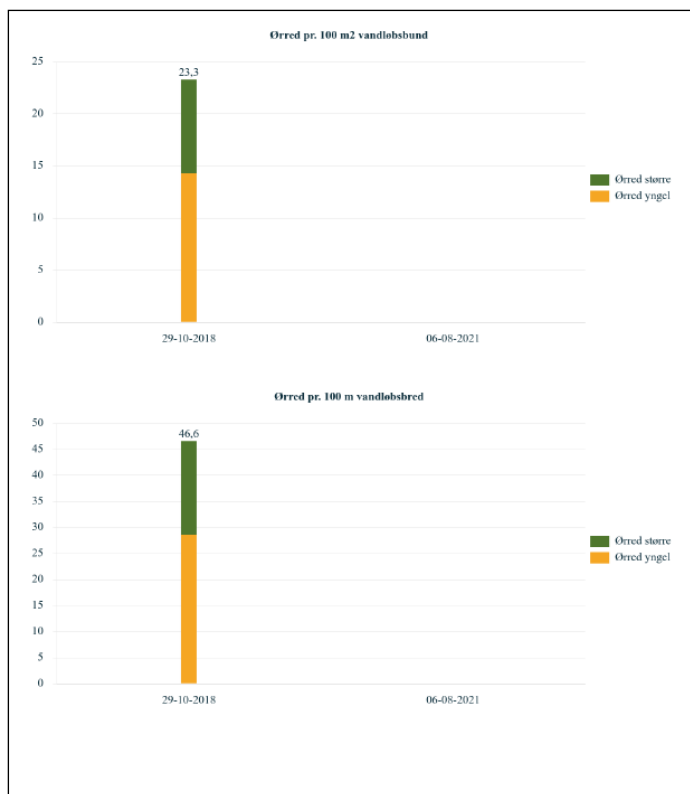
Figur 1.2: Den beregnede laksebestand på St.22001473 – udvikling i perioden 2014 – 2021.

Undersøgellesstationer beliggende opstrøms for den primære bæverdæmning i Idom å

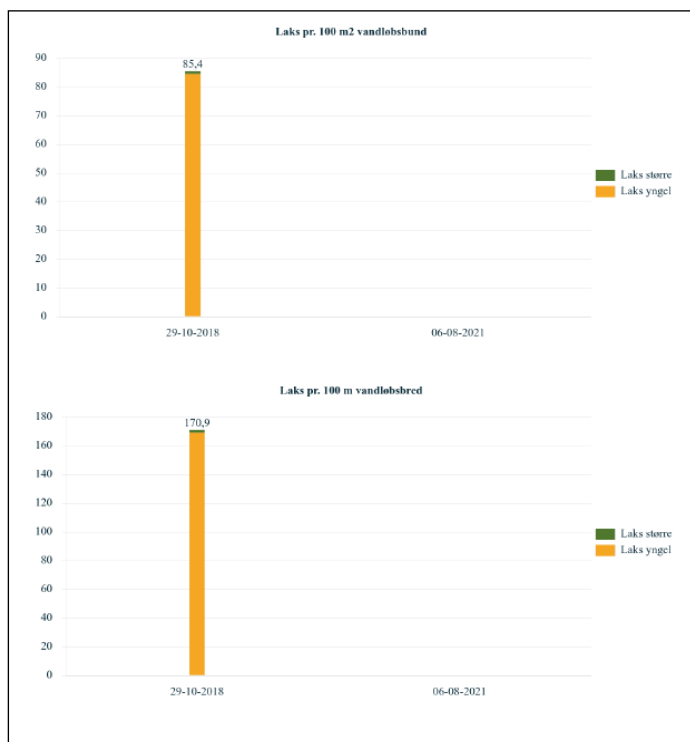

St.22000801 (3): Her blev der el-fisket på en 50 m lang strækning. Vandet var klart og strømmen varierede fra jævn til god. Bundforhold: sandet, gruset og stenet. Vandplanter dækkede 15 % af vandløbet. Af vandplanter var der pindsvineknop sp. og sideskærm (smalbladet mærke).

El-befiskningen viste 1 ørred, 2 laks og der blev set flere lampretter.

Figur 1.3 Den beregnede ørredbestand på St.22000801 – udvikling i perioden 2018 – 2021. NB. der er registreret 1 ørred på strækningen ved årets befiskning, men det er ikke muligt at foretage en bestandsberegning på så lille et datagrundlag.

Figur 1.4 Den beregnede laksebestand på St.22000801 – udvikling i perioden 2018 – 2021. NB. der er registreret 2 større laks (1+) på strækningen ved årets befiskning, men det er ikke muligt at foretage en bestandsberegning på så lille et datagrundlag.

St.22000810 (4): Her blev der el-fisket på en 50 m lang strækning. Vandet var klart og strømmen varierede fra jævn til god. Bundforhold: sandet, gruset og stenet. Vandplanter dækkede 20 % af vandløbet. Af vandplanter var der vandranunkel sp., pindsvineknop sp., sideskærm (smalbladet mærke) og vandstjerne sp.

El-befiskningen viste 2 ørreder.

NB. der er registeret 2 større ørred (1+) på strækningen, men det er ikke muligt at foretage en bestandsberegning på så lille et datagrundlag.

Figur 1.5 Den beregnede laksebestand på St.22000810 – udvikling i perioden 2015 – 2021

Bæver

ID	Vandløb	Fra dato	Til dato	Type	X	Y	Bemærkninger
A	Idom Å	2019	2021	Primær	468659	6241554	Observeret den 28. nov. 2019. Trukket lidt ned af Naturstyrelsen i uge 50 i 2019. Impassabel i gydesæson 20/21. Fjernet af ukendte personer formiddag 25 marts 2021. Stor sandvandring og anden materialetransport nedstrøms med mulig konsekvens for æg i gydebanker helt ned til Borrisvej.
B	Idom Å	2020	2021	Sekundær	468728	6241369	Fjernet af ukendte personer den 25 marts 2021
C	Idom Å	2021	2021	Sekundær	468854	624198	Fjernet af ukendte personer den 25 marts 2021
D	Idom Å	2021	2021	Sekundær	468768	6241278	Fjernet af ukendte personer den 25. marts 2021

Tabel 1, bæverdæmninger i Idom Å

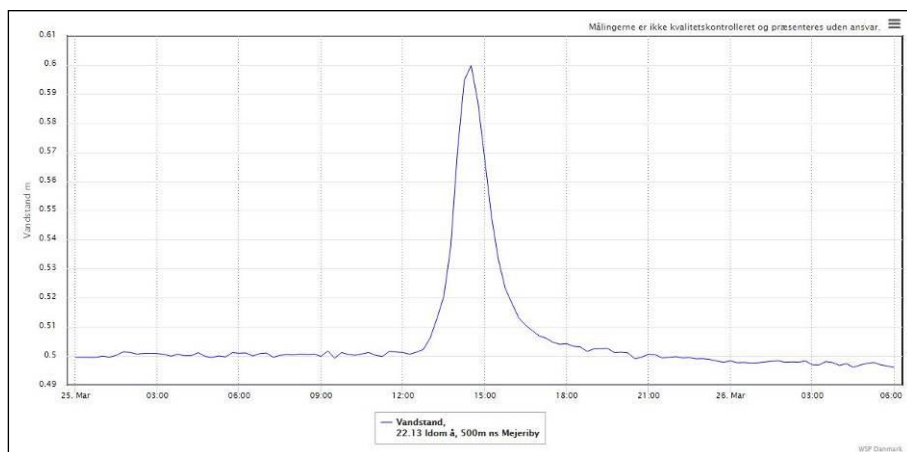
Siden 2019 har der været bæverdæmninger i Idom Å (1 primærdæmning og 1-3 sekundære dæmninger). Den 25. marts 2021 blev alle 4 dæmninger fjernet af ukendte personer.

Kommunens vurdering

2021 ser ud til at have være et dårligt år for lakseyngel i Idom Å. Data viser også, at der med stor sandsynlighed ikke er forekommet gydning af laks oven for bæverdæmninger, da der ikke er registreret yngel på gydebanker oven for dæmningerne på de strækninger, hvor der var gode tætheder af lakseyngel i 2018 (Iversen, K., 2018). Holstebro kommune har heller ikke ved besigtigelse af strækningen kunne observere aktive gydebanker.

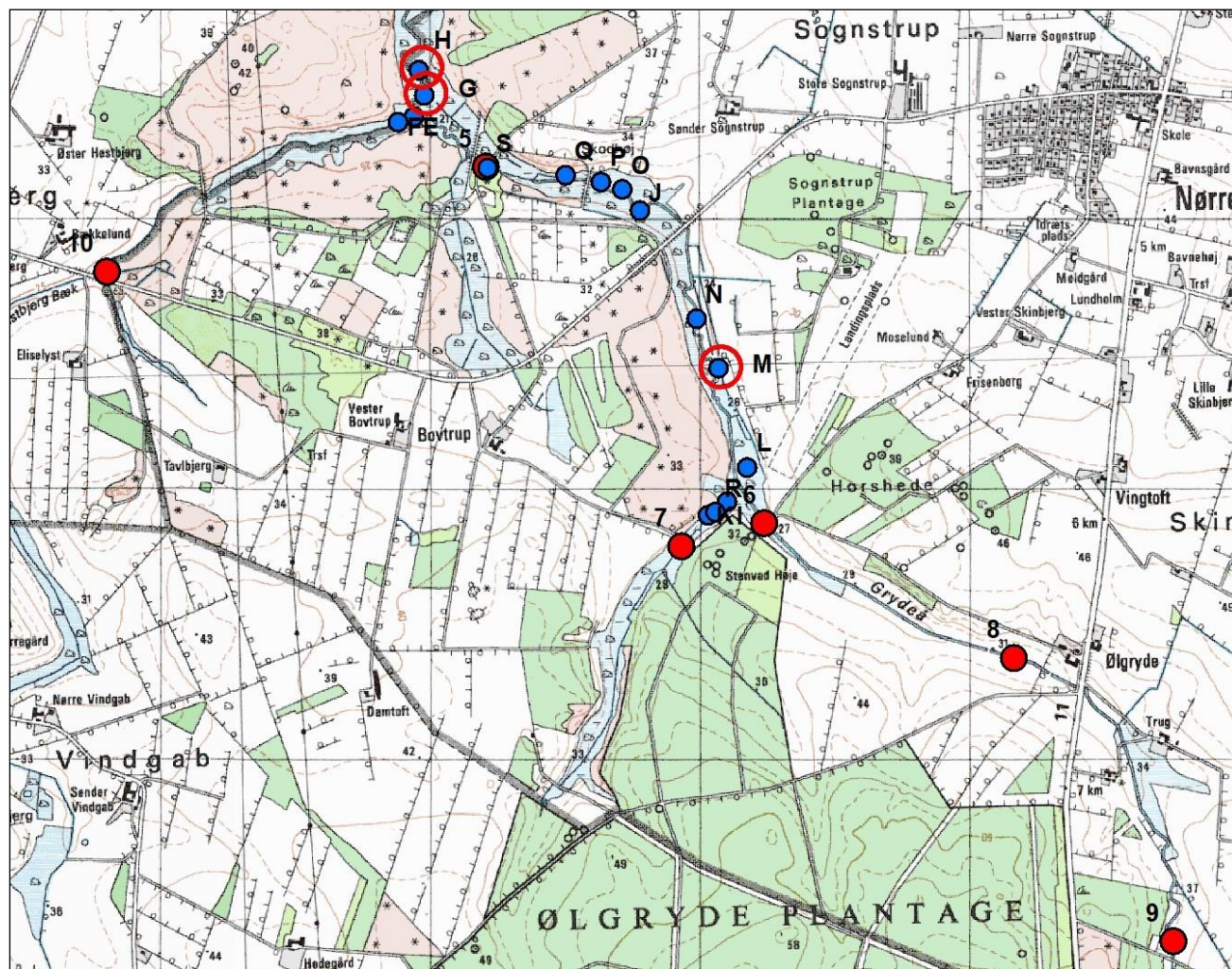
Episoden hvor alle dæmninger blev fjernet den 25. marts 2020 førte til en voldsom sand- og slamtransport ned gennem vandløbet, der potentielt har skadet overlevelsen af ørred- og lakse

æg på en strækning af 5 km nedstrøms (til tidligere dambrugsområde ved Borrisvej, hvor der er etableret sandfang).

Graf der viser vandstandsstigning 2 km nedstrøms bæverdæmning i forbindelse med dæmningens uautoriserede fjernelse 25. marts 2020 (Hydrometre station Idom Å 500 m ns. Mejeriby).

3. Fiskeundersøgelse i Gryde Å

Kort 2, befiskede stationer (rød) og bæverdæmninger (blå, rød ring primærdæmning, **se tabel 2**) i Gryde Å.

Gryde Å der har sit udspring i Ølgryde Plantage, er ca. 16 km lang og løber igennem Herning og Holstebro Kommuner. Gryde Å løber ud i Storå ved Åbjerg ca. 10 km vest for Holstebro, Gryde Å er et sydlige tilløb til Storå.

Fiskebestanden blev undersøgt på 6 vandløbsstrækninger d. 6 og 7 august (se kort 2). Vejret var stille, med byger. Vandet var klart og vandstanden normal, men visse steder høj pga. stuvning fra grøde.

Restaureringer

Gryde Å med tilløb er siden 2010 blevet restaureret på længere strækninger. Grydeå Dambrug blev i 2010 nedlagt og vandløbet lagt tilbage i oprindelige slyngninger. Spærringen ved det opstrøms liggende Mølbak Dambrug blev fjernet i 2011 og vandløbet blev her genslynget og der blev udlagt gydegrus her og på strækningen ned til Ringkøbingvej.

Gryde Å er i 2014 genslynget nedstrøms Skjernvej ved Ølgryde (st. 8). Her var store naturlige grus og stenforekomster og ikke udlagt gydegrus med undtagelse af en kort strækning ved ejendommen. I vinteren 2017/2018 blev der på strækningen ved Ølgryde observeret 36 gydegravninger på den genslyngede strækning ved Ølgryde.

Der blev registreret 36 gydegravninger (primært laks, set på gydebanke) på denne genslyngede strækning af Gryde Å i vinteren 2017/2018

I 2015 er genslyngningen fortsat på en længere strækning opstrøms Skjernvej.

I 2016-2017 blev Gryde Å genslynget ved Nr. Felding (Idrætsvej) samtidig med en omfattende genslyngning af tilløbet Kærgård Bæk. I denne del af Gryde Å blev der i vinteren 2017/2018 registreret 10 gydegravninger på den genslyngede strækning. Denne strækning var i vinteren 2020/2021 dækket af sand (se foto) og lå inden for stuvningszonen af sekundær dæmning umiddelbart nedstrøms tilløbet af Kærgård Bæk.

Billede af sandaflejring i stuvningszone ved sekundær dæmning i Gryde Å ved Idrætsvej, Nr. Felding 2021 (Foto: Jakob Larsen)

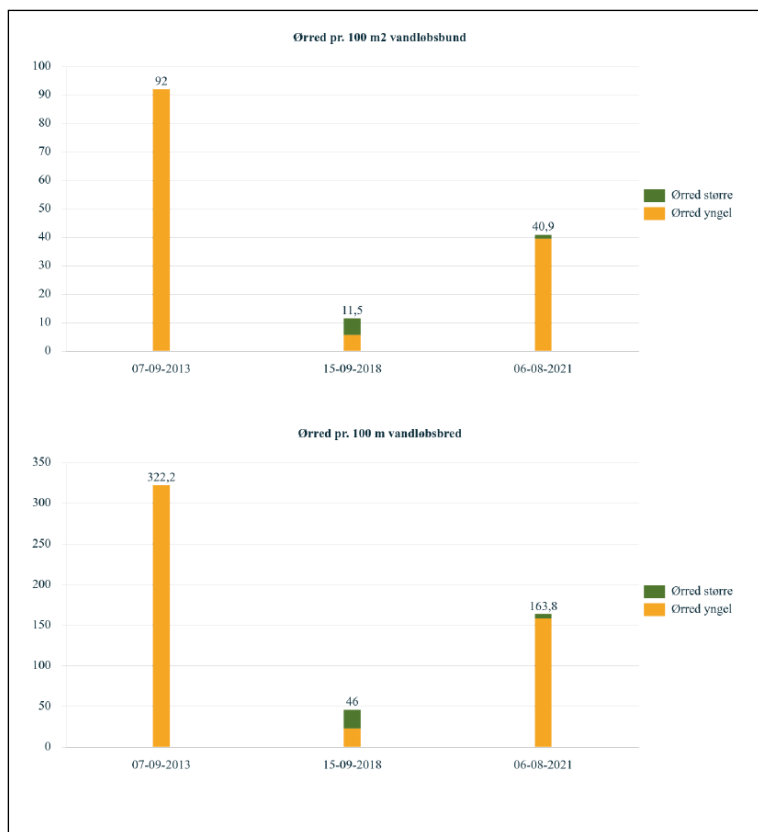
Undersøgellesstation beliggende nedstrøms for den primære bæverdæmning i Gryde Å

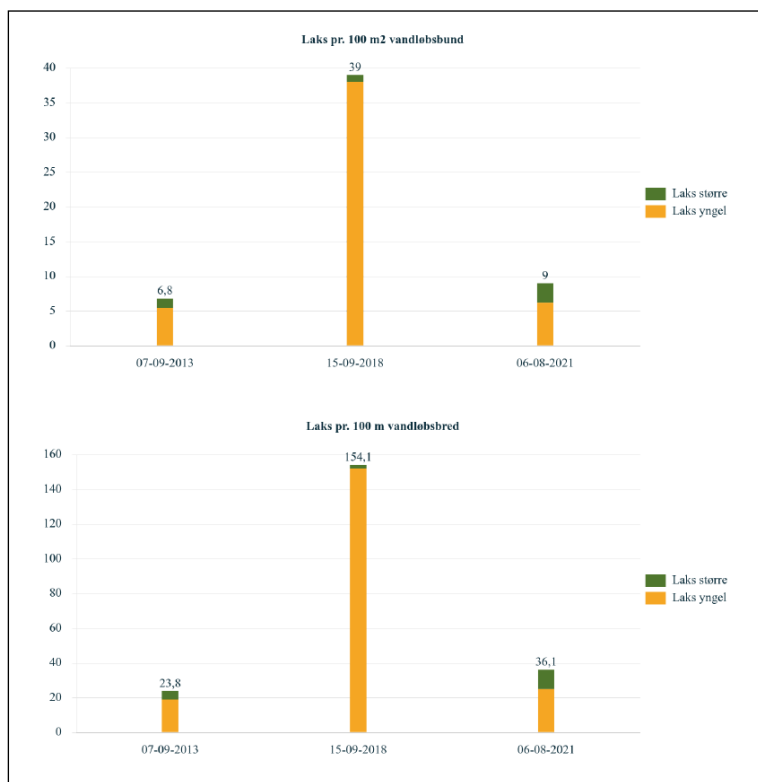
St.22000687 (5): Her i militærområdet blev der el-fisket 2 gange på en 36 m lang strækning op og nedstrøms grusvejen. Vandet var klart og strømmen varierede fra jævn til frisk. Bundforhold: Sandet, gruset og stenet. Vandplanter dækkede 50 % af vandløbet. Af vandplanter var der vandranunkel sp., sideskærm (smalbladet mærke) og pindsvineknop sp..

El-befiskningen viste laks, ørred, 3 pigget hundestejle og der blev set flere lampretter.

Ved den seneste undersøgelse ses at de registrerede laks har en størrelsesfordeling mellem 5 - 12 cm, mens den for ørred var 3 -15 cm på lokaliteten.

Figur 2.1 Den beregnede ørredbestand på St.22000687 – udvikling i perioden 2013 – 2021.

Figur 2.2 Den beregnede laksebestand på St.22000687 – udvikling i perioden 2013 – 2021.

Samlet vurdering

Bestanden af laks og ørred var god i 2013 med en samlet bestand på 99 individer pr 100 m² vandløbsbund, mens den i 2018 og 2021 har ligget på et niveau svarende til 50 individer pr 100 m² vandløbsbund. Den primære årsag til fremgangen i bestanden på lokaliteten skyldes fjernelse af spærringen ved Grydeå Dambrug og Mølbak Dambrug i årene 2010 og 2011.

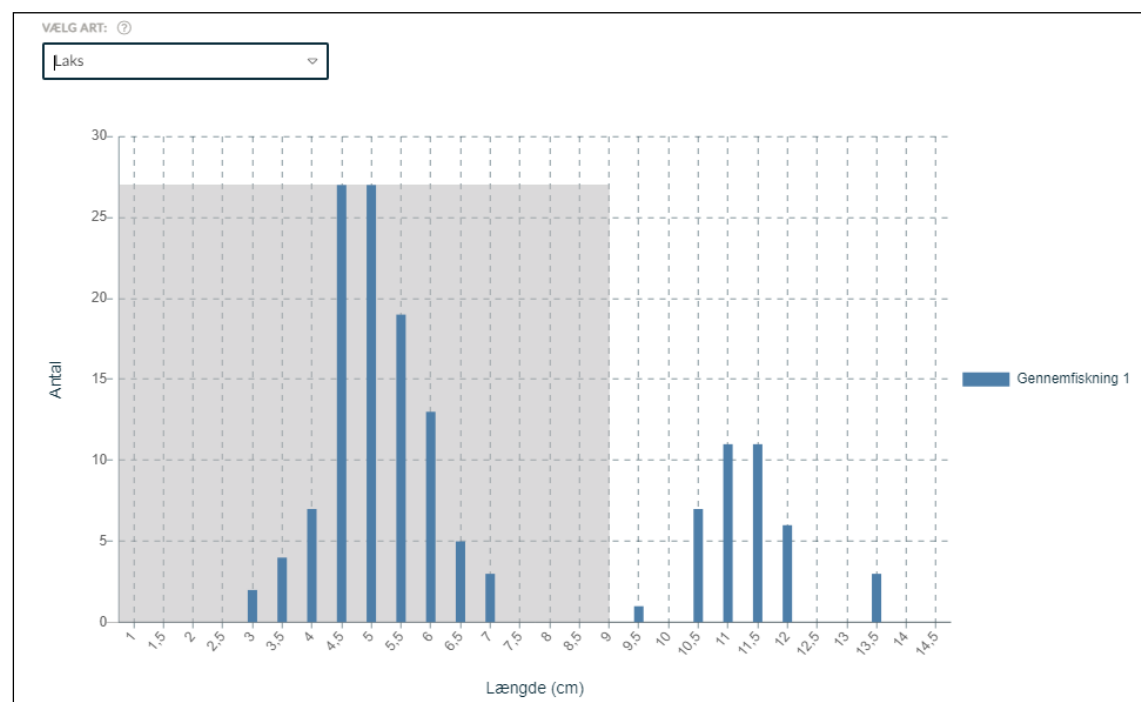
Andre undersøgelser

Miljøstyrelsen har den 19. juli 2021 el-fisket "Station 22000243 ns. Gryde Å Dambrug" efter DFFVa-metoden. Dette betyder, at det ikke er muligt at lave en tæthedsberegning af ørred og laks, men følgende arter og deres antal er registreret ved en 100-meters el-befiskning.

Art	Antal	Yngel	Ældre
Laks	146	107	39
Ørred	20	14	6
Elritse	20		
Hork	1		
Lampret	54		
Trepigget hundestejle	8		
Ål	5		
Strømskalle	15		

Kommunens vurdering

Sammenligner man undersøgelsens fangstregistreringer med kommunens el-fiskeri som blev foretaget længere opstrøms i Gryde å, ses fangsterne af 0+ og 1+ laks at være betydelige højere mens forekomsten af især ørredyngel er mindre.

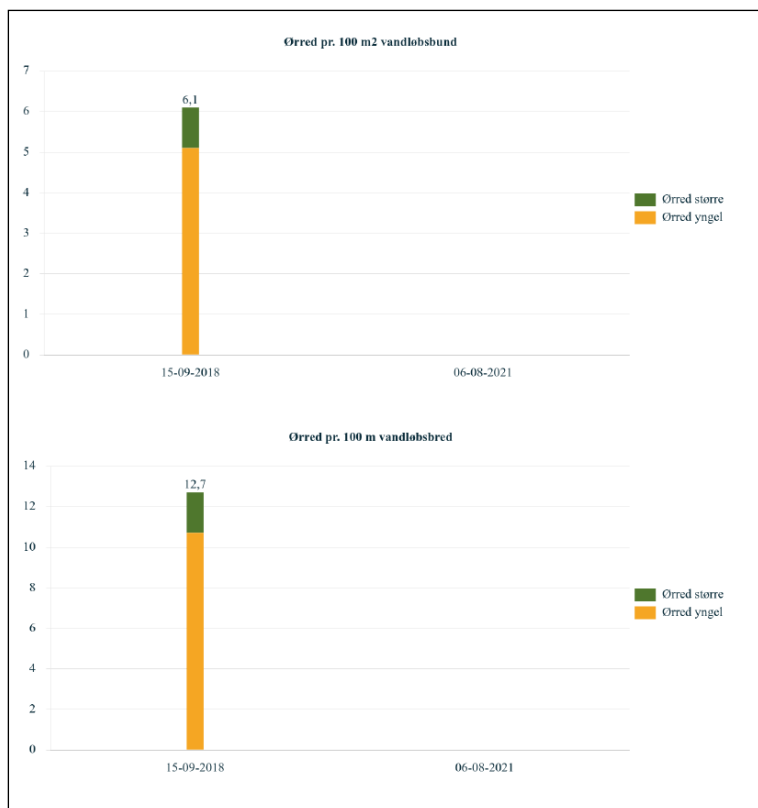
Længdefordeling af lakseyngel fra 19 juli 2021, data fra Miljøstyrelsen.

Undersøgellesstationer beliggende opstrøms for den primære bæverdæmning i Gryde Å

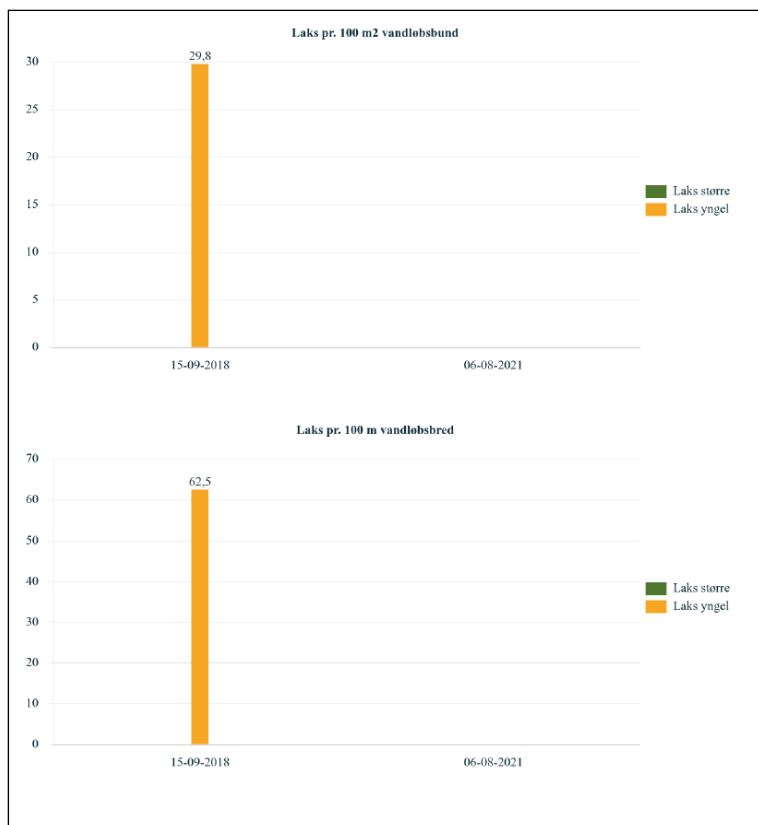

St.22000685 (6): Her blev der el-fisket 1 gang på en 50 m lang strækning for enden af Idrætsvej, Nr. Felding. Vandet var klart og strømmen var jævn. Bundforhold: Sandet, gruset. Gruset var tilsandet. Vandplanter dækkede 25 % af vandløbet. Af vandplanter var der vandranunkel sp., brøndkarse, vandstjerne sp., manna sødgræs, pindsvineknop sp.

El-befiskningen viste 2 stk. etårslaks og 1 stk. etårs ørred.

Figur 2.3 Den beregnede ørredbestand på St.22000685 – udvikling i perioden 2018 – 2021. NB. der er registreret 2 etårs ørreder på strækningen i 2021, men det er ikke muligt at foretage en bestandsberegning på så lille et datagrundlag.

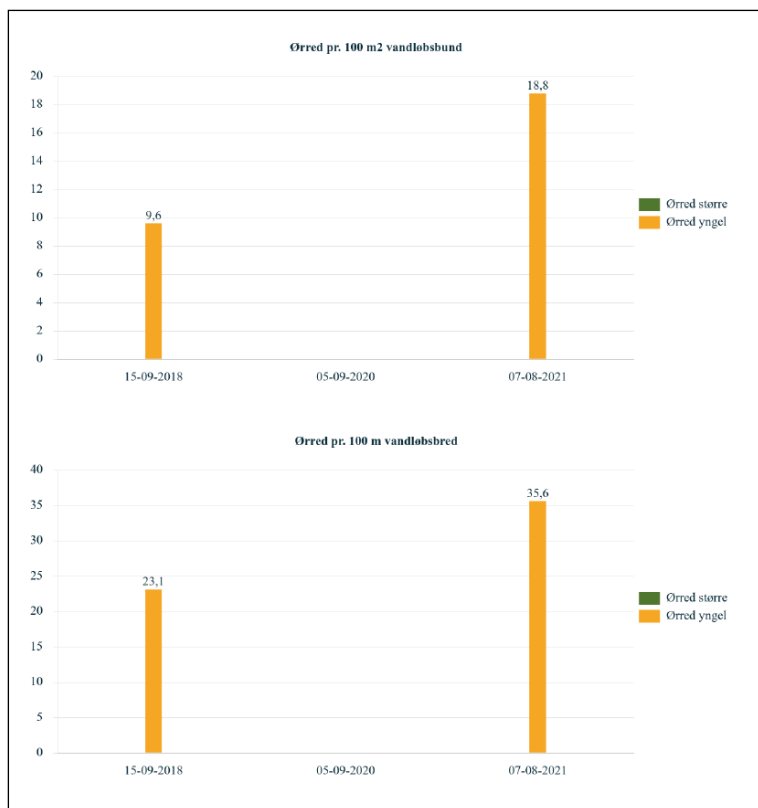

Figur 2.4 Den beregnede laksebestand på St.22000685 – udvikling i perioden 2018 – 2021. NB. der er registreret 1 etårs laks på strækningen i 2021, men det er ikke muligt at foretage en bestandsberegning på så lille et datagrundlag.

St.22001604 (8): Her ved Ølgryde blev der el-fisket 2 gange på en 50 m lang strækning. Vandet var klart og strømmen var svag til god. Bundforhold: Sandet, gruset og enkelte sten. Vandplanter dækkede 75 % af vandløbet. Af vandplanter var der vandranunkel sp., vandstjerne sp., sideskærm (small bladet mærke), Pindsvineknop sp., manna sødgræs og brøndkarse. Der blev fanget 1 stk. etårslaks, ørredyngel, 3-pigget hundestejle, elritse og set flere lampretter.

Ved den seneste undersøgelse ses at de registrerede ørred har en størrelsesfordeling mellem 6 - 8cm, mens 1+ laksen var 13 cm.

Figur 2.5 Den beregnede ørredbestand på St.22001604 – udvikling i perioden 2018 – 2021. Nb

Figur 2.6 Den beregnede laksebestand på St.22001604 – udvikling i perioden 2018 – 2021. NB. der er registreret 1 etårs laks på strækningen i 2021, men det er ikke muligt at foretage en bestandsberegning på så lille et datagrundlag.

St.22001605 (9): Her øverst i vandløbet ved Sofiendal blev der el-fisket 1 gang på en 50 m lang strækning. Vandet var klart og strømmen var jævn til god. Bundforhold: Blød, sandet, gruset og stenet. Vandplanter dækkede 0% af vandløbet. Der blev fanget 1 stk. 3-pigget hundestejle.

Dato	LAKS pr.100m ² /100 m. bred		LAKS KLIPPET (udsætningsfisk)	ØRRED pr.100m ² /100 m. bred	
	0+	≥ 1+		0+	≥ 1+
07.08.2021	0/0	0/0	0	0/0	0/0
15.09.2018	16/20	0/0	0	0/0	0/0

Sideløb til Gryde Å med bæverdæmninger

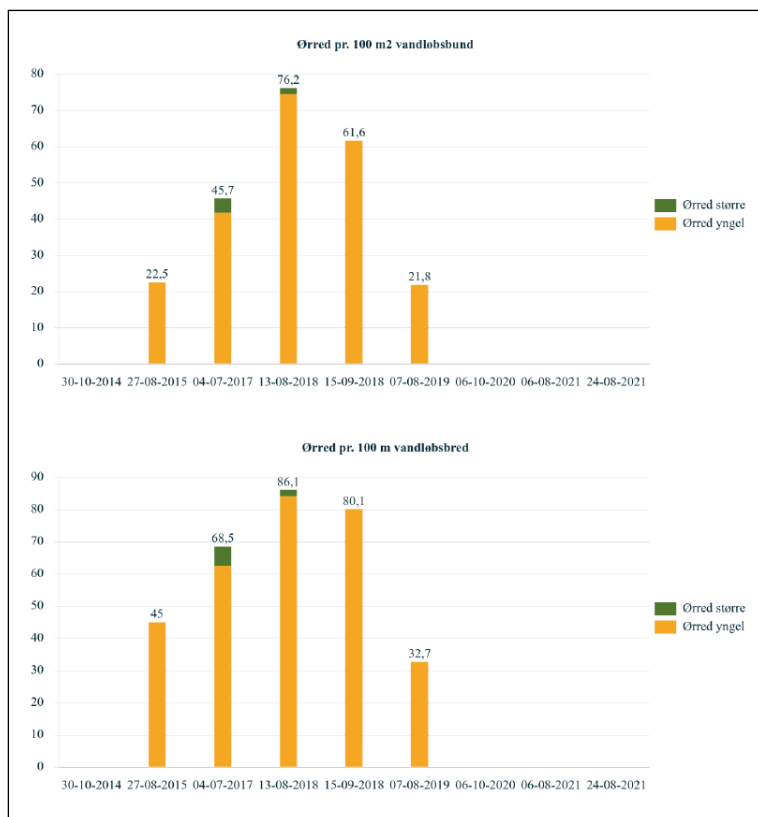
Kærgård Bæk

St.22000508 (7): Her i Kærgård Bæk blev der el-fisket 1 gang på en 50m lang strækning. Vandet var klart og strømmen var svag. Bundforhold: Blød, sandet og gruset. Gruset var tilsandet. Vandplanter dækkede 50 % af vandløbet. Af vandplanter var der vandranunkel sp., vandstjerne sp., sideskærm (smalbladet mærke) og andemad sp.

El-befiskningen viste 1 stk. etårslaks, 1stk. ørredyngel, 3-pigget hundestejle og observation af flere lampretter.

Dato	LAKS pr.100m ² /100 m. bred		LAKS KLIPPET (udsætningsfisk)	ØRRED pr.100m ² /100 m. bred	
	0+	≥ 1+		0+	≥ 1+
06.08.2021	0/0	1 stk.	0	1 stk.	0/0
15.09.2018	0/0	0/0	0	62/80	0/0
27.06.2016	0/0	0/0	0	0/0	0/0
30.10.2014	0/0	0/0	0	1 stk.	1 stk.

Figur 2.7 Den beregnede ørredbestand på St.22000508 – udvikling i perioden 2014 – 2021.

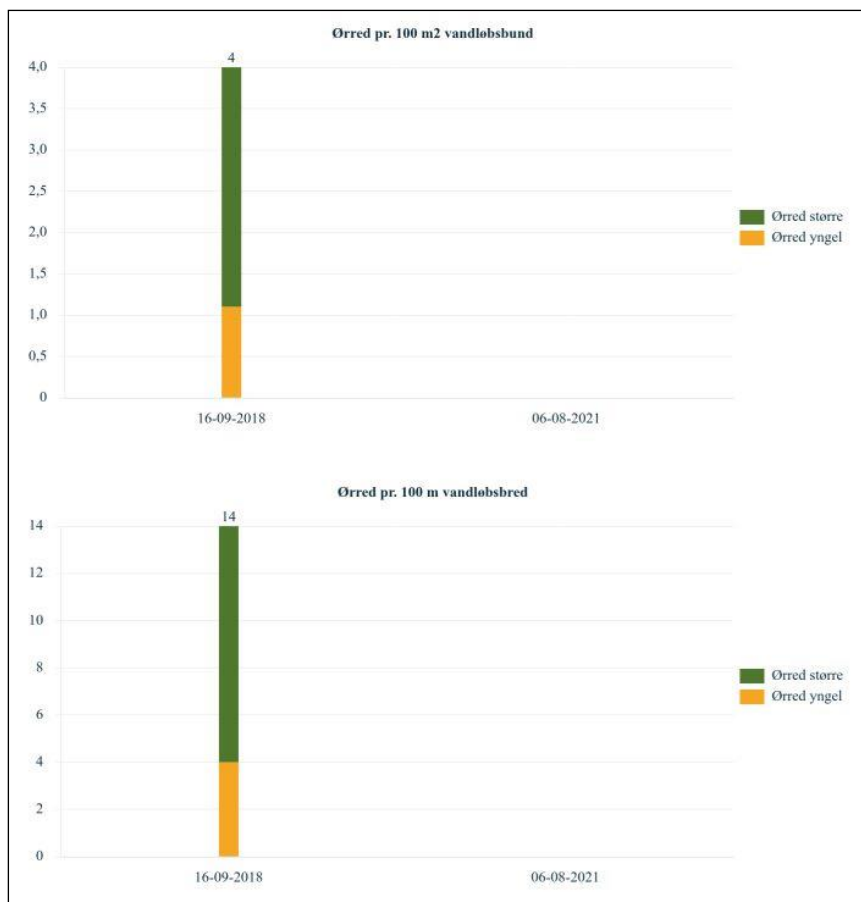
NB. der er registreret henholdsvis 2 ørreder og 1/9 ørreder på strækningen i 2014 og 2021 (kommune/MST), men det er ikke muligt at foretage en bestandsberegning på grundlag af så lille et datagrundlag og metodevalg. DTU har foretaget fiskeundersøgelser i Storåsystemet 2015 (Holm, M. K., 2016)

Hestbjerg Bæk

St.22000750 (10): I Hestbjerg bæk blev der el-fisket 1 gang på en 50 m lang strækning. Vandet var klart og strømmen var svag. Bundforhold: Blød og sandet. Vandplanter dækkede 50% af vandløbet. Af vandplanter var der vandranunkel sp., vandstjerne sp., sideskærm (smalbladet mærke), pindsvineknop sp., manna sødgræs og dunhammer.

El-befiskningen viste 2 stk. etårs ørreder, 1 stk. gedde og 3-pigget hundestejle.

Figur 2.8 Den beregnede ørredbestand på St.22000750 – udvikling i perioden 2018 – 2021.

NB. der er registreret 2 etårs ørreder på strækningen i 2021, men det er ikke muligt at foretage en bestandsberegning på så lille et datagrundlag.

Bæver

ID	Vandløb	Fra dato	Til dato	Type	X	Y	Bemærkninger
E	Hestbjerg Bæk	2016		Sekundær	472857	6241169	Urørt
F	Hestbjerg Bæk	2016		Sekundær	472798	6241149	Urørt
G	Gryde Å	2016	2017	Primær	472895	6241248	Trukket delvist ned i gydesæson af Naturstyrelsen indtil bæveren flyttede primærdæmning nedstrøms
H	Gryde Å	2017	2020	Primær	472876	6241341	Trukket delvist ned i gydesæson af Naturstyrelsen indtil gydesæson 19/20. I 20/21 gydesæson ikke genopbygget, bæver sikkert flyttet opstrøms
I	Kærgård Bæk	2019		Sekundær	474018	6239744	Urørt fra 2020
J	Gryde Å	2019	2019	Sekundær	473695	6240821	Fjernet 2019
K	Kærgård Bæk	2020		Sekundær	473946	6239694	Urørt
L	Gryde Å	2020	2021	Sekundær	474092	6239872	Fjernet marts 2021 af ukendte personer. Tæt på 100 % spærring gydesæson 20/21 hvor dæmning først blev trukket ned til ca 40 cm 20 december 2020, men hurtigt blev genopbygget til min 70 cm
M	Gryde Å	2020		Primær	473985	6240240	Fjernet foråret 2021 men genopbygget juli 2021 til ca 1 m. Stuvningszone ca 275 m. Tæt på 100 % spærring gydesæson 20/21 hvor dæmning først blev trukket ned til ca 40 cm 20 december 2020, men hurtigt blev genopbygget til min. 70 cm
N	Gryde Å	2020	2020	Sekundær	473905	6240422	Fjernet efterår 2020
O	Gryde Å	2020	2021	Sekundær	473629	6240900	Fjernet og genopbygget af flere omgange - passabel gydesæson 20/21
P	Gryde Å	2020	2021	Sekundær	473550	6240928	Fjernet og genopbygget af flere omgange - passabel gydesæson 20/21
Q	Gryde Å	2020	2020	Sekundær	473419	6240952	Fjernet efterår 2020
R	Kærgård Bæk	2021		Sekundær	473974	6239706	Urørt
S	Gryde Å	2021		Sekundær	473130	6240980	Observeret august 2021

Tabel 2, bæverdæmninger i Gryde Å

Med sikkerhed¹ har der siden 2016 været bæverdæmninger i Gryde Å og Hestbjerg Bæk. I Kærgård Bæk har der været bæverdæmninger siden 2019. Antallet af dæmninger har været jævnt stigende gennem perioden. Dæmninger har forhindret optræk af gydemodne ørred/laks til både Hestbjerg Bæk (fra 2016) og Kærgård Bæk (fra 2019) og siden 2020 også til øvre del af Gryde Å.

Kommunens vurdering

Restaureringen af Gryde Å har været en stor succes. Hvor der ikke tidligere var laks, er der nu en stigende bestand (Deacon og Larsen, 2018 og 2020) og den største gydeaktivitet i Gryde Å i nyere tid blev observeret af Holstebro kommune i 2017.

Øvre del af Gryde Å er periodevis påvirket af en række bæverdæmninger og intensiteten har været stigende siden 2016. Dæmninger medfører lokale spring i vandspejlet på 70-80 cm uden fiskepassage og strækninger opstrøms dæmningerne er med ringe vandhastighed, hvor sand sedimenterer og reducerer vandløbskvaliteten på længere strækninger. Bæverdæmninger i Gryde Å's hovedløb reguleres normalt (2016-2019) i højden i november-december af hensyn til laksefisks gydevandring til vigtige gydeområder. Når vandspejlsforskellen op- og nedstrøms bæverdæmningen er lille og maksimalt 30-40 cm og vandstrømmen koncentreret, giver det mulighed for opstrøms passage for laksefisk og dermed for laksegydning i december, men hvis dæmningssaneringen igangsættes for sent, kan det gå ud over havørredernes gydesucces, hvor gydeperioden ofte ligger i november. Det ser ud til at være tilfældet i gydesæsonen 2019, da der ikke i fiskeundersøgelsen det år er konstateret ørredyngel.

I 2020 ser det ud fra de manglende lakseyngel i fiskeundersøgelse ikke ud til at der har været laksegydning opstrøms bæverdæmninger, mens der har været en lille gydning af bækørred og evt. enkelte havørred.

Der er også spærrende bæverdæmninger i Hestbjerg Bæk (ikke reguleret siden 2016) og også i det lille tilløb Kærgård Bæk i den sydlige afgrænsning af militærområdet.

Strækningen opstrøms Skjernvej i Gryde Å har ikke helt samme kvalitet som nedstrøms. Der er stækninger med gydepotentiale, men strækningen er også noget belastet af sandvandring, der var særligt stor i forbindelse med ekstreme regn hændelser i vinteren 2019-2020.

¹ Primærdæmning i militærområdet kan have været der allerede i 2015, da der ikke blev registreret gydegravninger opstrøms ved Ølgryde i vinteren 2015, mens det frem til 2019 har været muligt ved Naturstyrelsens assistance at skabe opstrøms fiskepassage i gydesæsonen for laks.

4. Fiskeundersøgelse i Vegén Å

Vegén Å er et sydligt tilløb til Storå. Vandløbet er ca. 23 km, har sit udspring i Trehøje Hede og benævnes på det øverste stræk Vognstrup Bæk. Åen løber igennem Herning og Holstebro Kommuner inden den løber ud i Storå ved Sønderbrogade i Holstebro by.

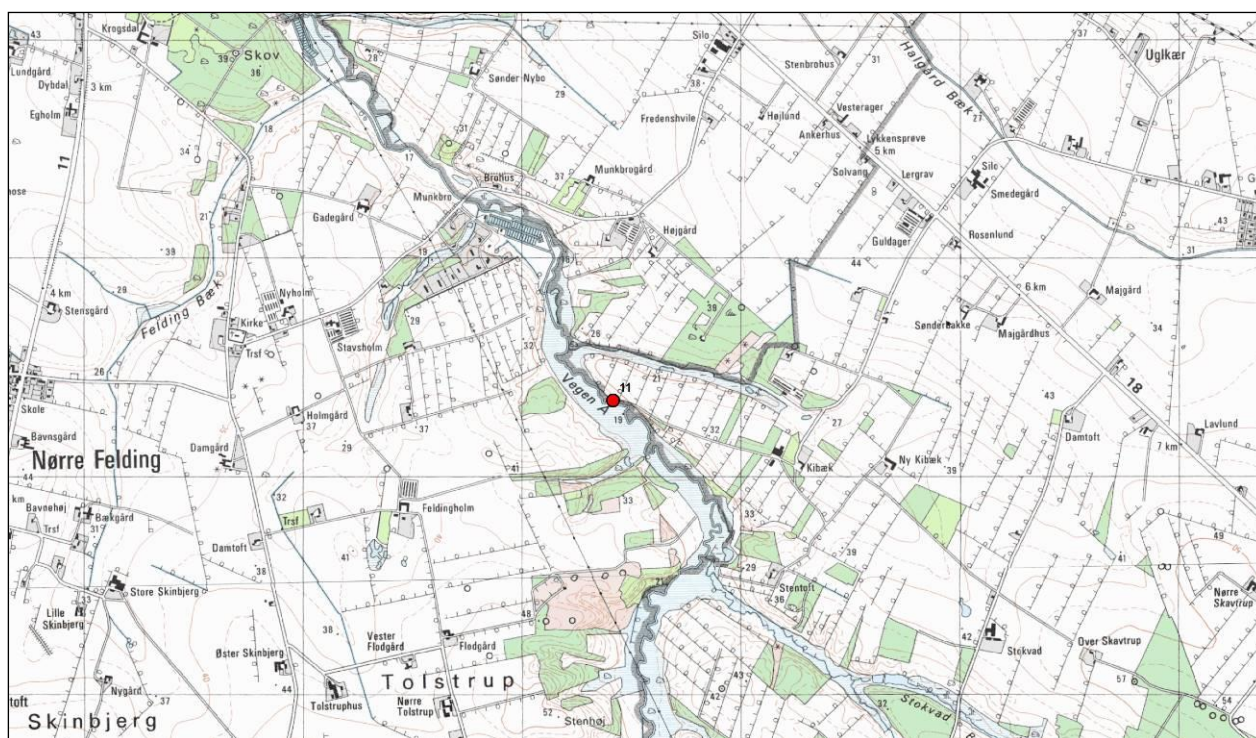
Fiskebestanden blev undersøgt på et nylig restaureret stryg, den 7. august 2021 (se kort 3). Vejret var stille, med byger. Vandet var klart og vandstanden høj pga. regnvejret om natten.

Holstebro Kommune har tidligere restaureret længere strækninger af Vegén Å med gode resultater til følge, så der nu er laks meget langt op i åen (Deacon, M., Larsen, J. og Højbjerg, C. 2014).

Vegén Å er medtaget i denne rapport for at vise et vandløb fra Storå-systemet som ligger nedstrøms Vandkraftsøen i lighed med Idom Å og Gryde Å, men hvor der ingen kendte spærrende bæverdæmninger er i 2020. Laks og havørreder har frem til Munkbro Dambrug uhindret adgang til naturlige og restaurerede gydeområder i Vegén Å. En besigtigelse af Vegén Ås gydebanks i januar 2021 viste at der har været gydninger af ørred og/eller laks på hele strækningen af Vegén Å beliggende i Holstebro kommune.

Restaureringer

Stryget er etableret i 2008 og suppleret med grus i oktober 2020.

Kort 3, befiskede station (rød), Vegén Å.

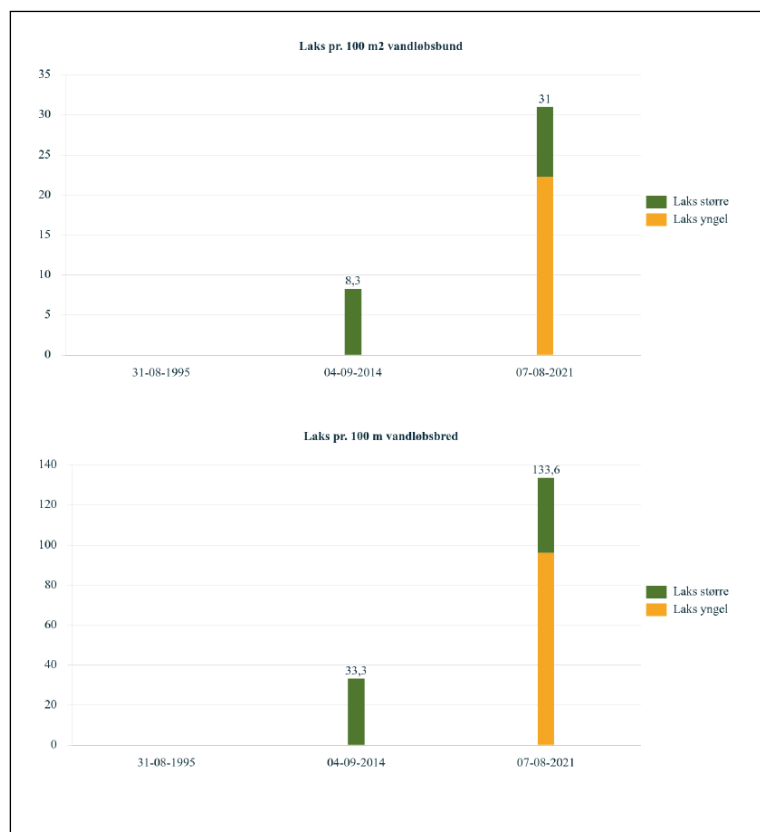

St. 22001248 (st. 11 ca. 9,2 km opstrøms udløb i Storå): Her blev der el-fisket 2 gange på en 50 meter lang strækning. Vandet var uklart efter regn og strømmen var god til frisk. Bundforhold: Sandet og gruset. Vandplanter dækkede 25% af vandløbet. Af vandplanter var der vandranunkel sp.

El-befiskningen viste ørreder og laks. En af de større ørreder var 39 cm lang. De registrerede laks fordelte sig i årgange med den længste laks på 14 cm.

Figur 3.1 Den beregnede ørredbestand på St.22001248 – udvikling i perioden 1995 – 2021. NB. der er registreret 4 ørred på strækningen men det er ikke muligt at foretage en bestandsberegning på så lille et datagrundlag.

Figur 3.2 Den beregnede laksebestand på St.22001248 – udvikling i perioden 1995 – 2021

Andre undersøgelser

Miljøstyrelsen har den 7. juli 2021 el-fisket "Station 22000244 Vegen Å, ns. Krogsdal Fiskeri" efter DFFVa-metoden. Dette betyder, at det ikke er muligt at lave en tæthedsberegning af ørred og laks, men følgende arter og deres antal er registreret ved en 100-meters el-befiskning.

Art	Antal	Yngel	Ældre
Ørred	6	4	2
Elritse	7		
Trepigget hundestejle	1		
Strømskalle	7		

Kommunens vurdering

Sammenligner man Miljøstyrelsens fangstregistreringer med kommunes el-fiskeri, som blev foretaget længere opstrøms i Vegen Å, ses fangsterne af 0+ og 1+ laks at være meget højere i kommunens undersøgelse. Der ikke er registreret laks ved Miljøstyrelsens undersøgelse. Størrelsesfordeling af ørred er den samme mellem de to undersøgelser.

Ved de to seneste fiskeundersøgelser ses en samlet bestand af ørred og laks i størrelsesordenen 33 individer pr 100 m² vandløbsbund eller 142 individer pr 100 meter vandløbsbred. Årsagen til stigningen siden 1995 skyldes, at Holstebro Kommune her har foretaget restaureringer ved udlægning/supplering af gydebanker i henholdsvis 2008 og 2020.

I lighed med undersøgelserne i Idom Å og Gryde Å, ses der år til år variation i yngelsuccesen mellem de to arter på den enkelte gydebanke.

5. Konklusion

Den gennemførte fiskeundersøgelse i august 2021 i vandløb (Gryde Å og Idom Å) påvirket af både primære og sekundære bæverdæmninger viste klare tegn på, at bæveren har potentiale til at mindske udbredelsesområdet for både laks og ørred i mindre og mellemstore høj kvalitetsvandløb. Der blev ikke fundet lakseyngel fra gydesæson 2020/21 opstrøms registrerede bæverdæmninger og ørredtætheder var reduceret og mindre end på nedstrøms stationer.

Laksefisk kan ikke forcere vandspejlsfald ved høje dæmninger og som det tidligere er beskrevet af Faunapassageudvalget (2004), er der en yderligere kumuleret negativ effekt ved serieforbundne spærringer.

Billede viser den primære dæmning ved Idom Å hvor dæmningshøjden er ca. 1,5 meter opmålt fra vandløbsbunden. (foto: Finn Sivebæk).

Nedstrøms de sekundære og primære bæverdæmninger er vanddybden heller ikke særlig stor, hvilket bidrager til at laksefiskene har svært ved at passere spærringerne, da der ikke er tilstrækkelig dybde for afsæt for spring. Endvidere ses der ved en række af dæmningerne at afledningen af vand hen over dæmningen bliver spredt og meget diffus, hvilket også gør det svært for laksefiskene at komme forbi, da der ikke er en samlet vandstråle at springe i. En stor del af vandet ledes af dæmningen ofte ind over terræn på begge sider af vandløbet. Se foto herunder. Generelt er bæverdæmningerne solide konstruktioner, som kun langsomt vil nedbrydes i danske lavlandsvandløb.

Billede, der viser et eksempel hvordan vandet strømmer diffust forbi primærdæmningen i Idom Å (foto: Finn Sivebæk).

Ørred er ikke helt så afhængige af at kunne passere bæverdæmninger for at kunne opretholde sin udbredelse også i øvre dele af vandløbene, da livsformen "bækørred" til en vis grad kompenserer for manglende gydning fra havørred. Også ørred påvirkes dog negativt, da dæmningernes stuvningszone potentielt rækker ind over en række tidligere gode gyde- og opvækstområder med grus og sten, hvor sand bundfældes efter samme princip som i et etableret sandfang. En dæmning på 80 cm vil skabe en stuvningszone på ca. 400 m i et vandløb med et 2 promille fald.

Bæverdæmninger vedligeholdes løbende af bæverne og nye dæmninger etableres løbende på uventede steder. De sekundære dæmninger etableres og vedligeholdes formodentlig for at skabe tryghed og lette bævernes fødesøgning/færdsel i nogle vandløb. Mens der er andre især større vandløb, hvor bæverne lever i brinkbo uden at bygge primære eller sekundære dæmninger.

Vil man tilgodese laks- og ørred samt andre vandrendefisk uden at regulere bæverbstanden lokalt, kræver det et løbende og omfattende vandløbstilsyn og at alle sekundære bæverdæmninger til gyde- og opvækstområder løbende fjernes i forkant af fiskenes op- og nedtræksperiode. Primære bæverdæmninger ved aktive bæverbo kan passeres af visse springende vandrefisk, såfremt dæmninger trækkes ned, så vandspejlsfaldet maksimalt er 30-40 cm. Passagemuligheden kan måske forbedres ved 5-10 m nedstrøms den delvist nedtrukne primærdæmning at opstuve vandløbet, så vandspejlsfaldet ideelt deles i 2 mindre spring af 15-20 cm. Denne afværgeforanstaltning vil Holstebro kommune teste i Gryde Å og Idom Å i gydesæsonen 2021/22 (se foto).

*Afværgeforanstaltning ved bæverdæmning i Idom Å ved Ormstrup
(foto: Jakob Larsen, 16. december 2021)*

Behovet for yderligere undersøgelser

1. Hvordan reagerer nedstrømstrækkende ørred og laksesmolt ved mødet med en eller flere dæmninger og opstuvningszoner etableret af bæver? Passageeffektivitet og vandringsforsinkelse.
2. Hvad er den samlede påvirkning af bæveren på sedimentaflejring i vandløbet forbundet med dæmningsbyggeri og gravning af fourageringsveje gennem brinker og ind i omgivende terræn?
3. Hvad er ilt- og temperatureffekterne af bæverdamme på fisk og smådyr?
4. Hvad er bæverens samlede effekt på biodiversiteten i vandløb med god-høj økologisk tilstand?

Referencer

Andersen, E. E. 2021. Regulering af bæverdæmninger af hensyn til gydevandring. Vejledning Miljøstyrelsen.

Deacon, M. og Larsen, J. 2018. Undersøgelse af fiskebestanden i øvre Gryde Å og tilløbene Kærgård Bæk, Hestbjerg Bæk og tilløb ved Bovtrup. Holstebro kommune.

Deacon, M. og Larsen, J. 2020. Fiskeundersøgelse i tilløb til Storå september 2020. Holstebro kommune.

Deacon, M., Larsen, J. og Højbjerg, C. Vegen Å, et tilløb til Storå. Undersøgelse af fiskebestanden på 13 anlagte gydestryg, 1 naturligt gydestryg og 2 vandløbsstrækninger.

Holm, M. C. 2016. Plan for fiskepleje i Storå. Plan nr. 53-2016. DTU.

Iversen, K. 2014. Fiskeundersøgelse i Idom Å 27. nov. – 1. dec. 2014. DCV for Holstebro kommune.

Iversen, K. 2020. Fiskeundersøgelse i Idom Å 29. – 31. okt. 2018. DCV for Holstebro kommune.

Miljø- og Fødevareministeriet. 2020. Forvaltningsplan for bæver.

Nielsen, J. 2004. Delrapport 1 – Fiskenes krav til passageløsninger i vandløb med dambrug. Ministeriet for Fødevarer, landbrug og Fiskeri, de jyske amter, Danmarks Fiskeriundersøgelser, Dansk Dambrugerforening og Danmarks Sportsfiskerforbund.